

մինչև 'ի չորրորդ ծնունդն իւր կին զօք մի իշխեսցէ առնել. » (ԺԳ կան.) : Պարտաւի ժողովի ժ.Ջ կանոնը սահմանում է. « յայսմ յետէ 'ի ճշորրորդ զարմն մի իշխեսցեն ամուս. նութեամբ զուգել » :

(Հարուն-իւնիս) 10. ՍԱՄՈՒՂԵՆՆԱ

ՀՍՅՐԵՆ ԵՐ ԲՈՒՄԵ ՏԲՄԹԵԱՍ ԿԻՋԻ
ՀԱՎՃՈՒԹԻՅՆ ՄԵՋ

(Հարուն-իւնիս)

31. ԾԻՒՆ:

Այս ձեւը գոյութիւն ունի միայն անձիւն անձնային մէջ. « առ մեծագոյն մասհատութիւն հիմ. նացելոցն է վերայ անձիւն վիմին ուղղագիտութիւն հաստատոյ եւ առ պատկանութիւն նախասացելոց ազանդոցն » : Տիմոթ. էջ 281 :

Այ նշանակէ « անխախտել » . Առձ. Բառն ունի արդէն ծիւն խախտել ճշտաբարբարական ձեւը :

32. Կ-Ղ-Ղ-ՆԱ:

Եւ ի վերայ մկանանց ծովու ճեմեալ՝ ոտիցն ոչ գնացելոց, իսկ զիջակացն այսմաննս վերաստանելով մրրկին կ-ղ-ղ-նալ, աներկբայպէս է Աստուծոյ (գործ) : Տիմոթ. էջ 98 :

Կ-ղ-ղ-նալ կը կապէ լծորդ եւ հոմանիշ ձեւ մը խ-ղ-ղ-նալ բառին. ի եւ ի ձայներուն լծորդութեան համար կան գեռ ուրիշ մի խուրձ օրինակներ, որոնց վրայ պիտի խօսիմ 'ի մտոյ առանձին յուշուածով :

33-36. Կ-Ի-Ն-ՈՐ, Կ-Ի-Ն-ՈՐԵԼ, Կ-Ի-Ն-ՈՐԲՈՅՆ, Կ-Ի-Ն-ԻՒՆ:

Այս բոլորը կ'աճանցին կ-ը « յոժ, զորութիւն, կարողութիւն » արմատեն, ահա ստոնց վկայութիւնները :

1. « Առն կարուորէ բանիք եւ զորոժք... այր բառ ճշմարտութեան յարուար եւ փրկանիշ գոյր »

1 Հահայկանի. Պարտաւի եւ մասամբ դու ինի ժողովների վերադիւն կանոնների ասորեր խմբագրութիւնների ընթերցման ու քննարկման մասին տես մանրամասն :

- 1. Արիտասիկ Եպս. Սեգրակեան՝ Ամուսնական ինքրներ, 1891 թ.՝ Թիֆլիզ. էր. 35-50.
- 2. Գաբրիէլ Աստուծեան - Ամուսնական ասարակասանքներ, 1894. Բագու. էր. 25-37.
- 3. Արեւն Արզա. Ղաթնան - Ամուսնութիւն եւ ամուսնութեան թիւն 1904. Ալեքանդրապոլ. էրես 25-29.
- 4. Ազատն Արզ. Բառասանան - Ամուսնութիւն՝ «Փարձ», 1880, Նոյեմբերի դեկտեմբեր. Թիֆլիզ.
- 5. Միխր-Փարսեան - Հայոց եկեղեցական իրարուքը. 1903. Շուշի.

Խարայեղի՝ Տիմոթ. էջ 234: Ասիկա կ'անկարկէ Ղուկ. ԽԳ. 19 « այր մարգարէ, հոջո արդեամբք եւ բանիք առաջի Աստուծոյ » եւն հաստուածը :

Կ-Ի-Ն-ՈՐ կը նշանակէ « ուժեղ, զորաւոր » :
2. « Եայժեամ կ-ի-ն-ո-ր-ո-յն զաննն գտանին եւ բալագագոյնք առ վանն Բրիտոսի պատերազն եւ ուժեղագոյնք » : Տիմոթ. էջ 25(1) :

Կ-Ի-Ն-ՈՐԲՈՅՆ « աւելի ուժեղ, հոջո » :
3. « Շիջուցին կ-ի-ն-ո-ր-նալ հոյ, փախեան զերեանս արդ, կ-ի-ն-ո-ր-նալ ի տկարութեան զի յորտամ տկարանային ի հայածմունս, յայնտամ կարուորագոյն զաննն գտանին » : Տիմոթ. էջ 250, Կ-Ի-Ն-ՈՐԻՆ « ուժ առնել, զորանալ » :

4. « Խաչեցեալ ահա ի տկարութեան, իսկ կեցեալ է կ-ի-ն-ո-ր-նալ առուածայնոյ » : Տիմոթ. էջ 258 (Տիմոթ. Բ. Կոր. ԺԳ. 4. զի թէպէս եւ խաչեցաւ ի մերմէ տկարութեան, այլ կենդանի է զորութեամբն Աստուծոյ) :

« Բանդի ոչ մարդոյ հնազանդին երկնային պետութիւնք եւ իշխանութիւնք եւ կ-ի-ն-ո-ր-նալ, այլ Աստուծոյ » : Տիմոթ. էջ 268 :

« Հոգին Սուրբ վերեկեցեց առ քեզ եւ կ-ի-ն-ո-ր-նալ Բարձրեցն հովանացի քեզ » : Տիմոթ. էջ 269 եւ 292. (Տիմոթ. Ղուկ. Ա. 35. Հոգի սուրբ եկեցեց ի քեզ եւ զի-ն-ո-ր-նալ Բարձրեցն հովանի լիցի ի վերայ քո) :

Ուրիշ վկայութիւններ անս էլ 235, 236, 237, 250, 324 եւն : Ասոնցմէ պարզ է որ կ-ի-ն-ո-ր-նալ « զորութիւն » :

37. ԿԵՆԱՆ:

Թագաւորը երկրիս յուժէ առնուն զհարկս կամ շիւնան, յորդոց իւրեանց, եթէ յօտարաց : Տիմոթ. էջ 289 :

Հատուած առնուած է Ս. Գրքէն (Մատթ. ԺԷ. 24) : որ եթէ անասնոց թագամուտեան մէջ հետեւեալ ձեւն ունի. « Թագաւորը ազգաց յուժէ առնուն զհարկս կամ զնան, յորդոց իւրեանց թէ յօտարաց » : Եռանարեւ բնագիրը նոյն տեղը համաձայն Տիմոթեոսի՝ այսպէս կ'ըսէ. « οὐ βασιλει: τῆς γῆς ἀπὶ τῶν λαμβάνουσι τέλην ἢ χῆνος; ἀπὸ τῶν ὑψῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Ἀσὼνց համեմատութեանը կ'ստուծի որ կենան յն. χῆνος ἄνευ փոխառեալ է՝ « հաս, հարկ, տուրք » նշանակութեամբ (ուղղակիոր խῆνος, ἵμαθ. census) :

38. Հ-Բ-Գ-Գ-ՍՅԱՆ:

Ոչ բերք զանազանութիւնք ի մարմնի՝ ձեւոցն մեծութեանցն, սրակութեանցն, զրութեանց, (այսուս է « զրութեանցն »), կարութեանցն, յարմարանցն՝ ջնդք եւ երակեւ եւ միս եւ սկիւրք եւ միջի եւ շոգ-շոգուս եւ յօքք եւ խաղանք, եւ որան այլք սոցին յորժք ճշգրտաբանն մակուրք բժշկացն : Տիմոթ. էջ 324 :

Կ'զանուի Ոսկերքանու առնուած հաստուածին մէջ, որուն Ոսկերքանու թագամուտութիւնք հետեւեալն է. « Ոչ տապալէ իսկ բիւր որսմանի՝ են ի մարմնի, ձեւոց, մեծութեանց, զորութեանց » :

գրութեանց, ուժոյ, յարմարութեանց. Չեւք, ե-
րակք, մարմին, սկիւրք, նեարդք, շնորհիւ, յոգք,
խաղանախաղք, եւ որչափ այլ ինչ քան զնոյնս
աչխի համարին արուեստաւեաք բժշկաց, (Ոսկ.
էջ 447):

Լ-գ-դ-դ-դ-ն կը նշանակէ ուրեմն շնչերակ-
բառի հետ համանշէլ է շնչուո՞ւ, որ Տիմոթէոսի
մէջ նոյն էջ. քիչ մը վարք յիշուած է՝ հետեւեալ
ձեւով. «Իբր խնանն եւ հոգո՞ւն եւ շոր եւ իւր
մարմնի ոսկին. Իբր ի շնքո՞ւ եւ խնամ միացեալ,
Իբր ի ցուրտ եւ ի քուրք Չեւք, Իբր ի ցուրտ եւ ի
խնամ շնչուանն: Ոսկեգրեան թարգմանութիւնը
նոյն տեղն ունի. «Ձիարք որ խնամն է եւ լոյն եւ
ցամաք եւ ցուրտ՝ մանձու լինել ոսկր. որպէս Չեւքն
եւ խնանն միացեալ, զիարք ի ցուրտ եւ լոյն Չեւք,
որպէս ի ցուրտ եւ ի խնամ. քուրք, Ոսկ. էջ 447):
Հնչուո՞ւ բառին դէմ՝ հոս գրուած է գոլ, սակայն
սակիւ ըստ իս յետին արագութիւնն է, ինչ-
պէս եղած է նաեւ Ոսկեբերանի նախորդ վկայու-
թեանն մէջ, ուր ծանօթ երեք ձեւագիրներէն եր-
կուրք՝ Տիմոթէոսի յուշակարնի ունին գոլ (Տիմոթ.
էջ 447 գրուած ծանօթութիւնը):

Վերի վկայութիւնը երկու որովք նոր բառեր
ալ երեւան կը հանէ. նոյն է քուրք «լոյն», եւ իւ-
րը «ցուրտ», որովք նոր առուձեւեր միայն բլլալով՝
առանձնապէս յիշել հարկ չհամարեցայ:

39. Լ-մ-ր-դ-լ-ի:

Արեգակն խաւարեցաւ, վարազոյր ի բայ
պատուեցաւ. եւ երկիր սասանեցաւ եւ վէճք հեր-
նակ, եւ պարաբան ասել, անն արարածս
բտմնեաց, զայրակեալն օրինակ անն զՆ-մ-ր-դ-
լ-ի-ն թ ի փայտի բեւեռեալ զարարիչն ամենայնի:
Տիմոթ. էջ 103:

Վերեւայ թէ բառս հասկնալու է զՆ-
մ-ր-դ-լ-ի-ն. որով հատուածը կրնայ թարգմա-
նուիլ այպէս. «...բայն արարածները բտմնե-
ցան իբր թ զայրանալով անոնց դէմ որ համար-
ձակած էին փայտի վրայ բեւեռելու ամենուն ա-
րարիչը»:

40. Հ-մ-յ-ա-ւ-լ, հ-մ-յ-ո-լ-ի-ն:

Թիւյ արմատը որ ծանօթ է մեջ «կախար-
չութիւն» իմաստով, Տիմոթէոսի մէջ շատ տար-
բեր նշանակութիւն ունի: Բազմութիւն վկայու-
թեանց մէջն էր յիշեալ հետեւեալները:

Նորին (Երանելոյ Վերդի եպիսկոպոսապետի)
ի մեկնութենէ Հ-մ-յ-ա-ւ-լ. էջ 93:

Բաւականացելոց սրբոց հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն երե-
քարիբոցն եւ տասնեութից, կարգալ առ ի գի-
տութիւն եւ հաստատել ուղիղ եւ փրկականաւ
հաւատով. էջ 152:

Իսկ մեկնութիւն բարեպաշտ նախանոյ
փրկական հ-մ-յ-ո-լ-ի-ն փափագաւցն զտուածութիւն
(գրեալ Վերդի Աղէքսանդրայոյ). էջ 162:

Վասն սահմանելոյ զնոսա յեփեսոս՝ մի իշ-
խել ինզբել կամ աղանձիլ աւելի ինչ ի սահման
հաւատոց, բայց սրբոց հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն երեք հարիւր
եւ ութնասանից սրբոց հարանց. զայս ոչ ան-

ուանելով, վասն զի հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն կամ զսրբոց
հաւատ նորագեցին. էջ 163:

Նորին ի մեկնութենէ սրբոց հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն.
էջ 168:

Քանզի ոչ սուրբ գրութիւնն ճառապէս եւ
ինքնաբառութեամբ նշովեաց զնախասացեալսն,
եւ ոչ սրբոց հարանց հ-մ-յ-ո-լ-ի-ն. էջ 184:
Մտնութի (Յիսուս) Պիղատոսի իբր մարգ, այլ
հ-մ-յ-ա-ւ-լ սորա կնոջն, քանզի Աստուած էր.
էջ 229:

Ամենեքեան իսկ հարցն մեր եւ եպիսկո-
պոսն . . . յեփեսոս . . . սահմանեցին ոչ ուձք
արժան գոլ յաւելուլ ինչ սրբում հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն.
էջ 252:

Ձե ոչ պարտ սահման միւս հաւատոյ բն-
զունել, քան յերեքհարիւր տասն եւ ութիցն
սուրբ հ-մ-յ-ո-լ-ի-նն, որում եւ հետեւեցան սուրբ
հարան. էջ 253:

Իբր եղբայր մեզ հ-մ-յ-ե-ո-ւ, այլով եւ օտարաւ
քան զմեր վարեցեալ մարմնով. էջ 279:

Քանզի այնչով Բառնի բնութիւն. եւ եթէ
հ-մ-յ-ե-ո-ւ մեզ եղբայր, Իբր Մենանիս ունի փառս.
էջ 297:

Ստոյց մէջ կախարդական իմաստի նշոյն
անգամ չկայ. այլ բնգ հակառակը գործածուած
են սուրբ բաներու համար. հ-մ-յ-ո-ւ կամ հ-մ-յ-ո-
լ-ի-ն կը նշանակէ «Ս. Հարց գրուածքն, իսկ
հ-մ-յ-լ «տեսլեամբ երեւել, մէկուն յայտնուիլ»,
Տես նաեւ վարք Կախարչութիւնն:

Այս երկու նշանակութիւններն ըստ իս
աւելի հին ու աւելի նախնական են քան «կա-
խարչութիւն» եւ ցոյց կուտան վերջինիս ծագ-
ումը հնագնաց հ-մ-յ-ո-լ-ի-ն պարզապէս «գրու-
թիւն», իմաստն ունէր նախ եւ յետոյ միայն
յատկացուեցաւ կախարդական գրութեանց, ինչ-
պէս կը ցուցնէ հ-մ-յ-ւ-լ բառը՝ «կախարդական
բժժանք, պահպանակ, համայնիլ» նշանակութեամբ.
սակէ երբն ալ պարզապէս «կախարչութիւն»
Հ-մ-յ-լ «մեկուն յայտնուիլ» նշանակութիւնն ալ
զիւթական կամ կախարդական կանխատեսութեան
նախանշանակութիւնն է:

Եբր հ-մ-յ-ե-ւ-լ բառին հետ այս տեսակետով
համեմատելի է արաբ. لجام hamail որ կը նշա-
նակէ «հմայական պահպանակ, amulette», բայց
Արաբատեան քրդերու բարբառին մէջ (hmayil)
առած է կրօնական գիւր. նշանակութիւնը:

41. Հ-ր-Ա-լ:

Եւ որպէս սասց յիւնս . . . Ձեցնցն զնա առ
երկու . . . զայս յայտ՝ տեղով ստարասեաց տակով
ի մէջ երկորոնայ, վասն զի ոչ ի կտարեղոյն, եւ ոչ
ի ծայր երկիրին, այլ ի միջոցի եր-դիլն ախտա-
կան զեմանիւր, զի ի նմանէ տան անխորթին կո-
չեսցի հինգետասաններորդն եւ քիչերոյն անգէն
մտնելու ուսոցն Տիմոթ. էջ 320:

Առձեռն բառարան գիտէ բառս հրեմու՝
ձեւով՝ առանց վկայութեան եւ «երկիրայն նա-
խանշիկ, նախըմբիթք» նշանակութեամբ: Արդի
գաւառականներէն ունինք հրեմու՝ Մշոյ բարբառով

“երկրորեան նախընթացը, արեւելեան ժամը իննին ժամանակները”, Երևանի բարձրագույն “ճաշ, կեն- օրուան կերակուր”, հրատփու՝ Եր-Բայագրիկի են- թաբարաւագույն “ճաշէն ետքը հրած ժամանակը. Nachmittag.” :

Առձեռնի տուածը յոգնածէ է. Յիմնթէոսի հրատփին սեռակաճը՝ կ'ենթագրէ ուղ. հրատփ, որ հայ լեզուի ուղղագրական օրէնքներուն աւելի համաձայն է քան հրատփն:

42. Ղեկիտի:

Միտածանի ղեկիտի է լուանայ գոտս իւրոցն ծուաւայթ. Յիմնթ. էլ 227:

Մեր ղեկիտի բառն է եւ ուղղակի փոխ առ- նուած է յո. λέντιον հոմանիշէն:

43. Ղբբիտի:

Եւ հաւանեցան հետեւել վարդապետու- թեան արքոցն հարանց եւ խոստովանեցին մի գոլ ընուութիւն Աստուծոյն Բանի մարմնացելոյն. եւ ընկալեալ եղին ապաշխարելով ի ժողովոյն որ յեփեսոս: Եւ տիգրէն իսկ ի ձեռն սույով լըբբիտի ժողովոյն, երգելով ի ձեռն ղեբբիտի զբար- դուութենէն հաւանել վարդապետութեանց արքոցն հարանց, ընկալեալ եղին եւ սա: Յիմնթ. էլ 146:

Լուսանցքին վըսյ մեկնուած է րուսս “ձեռ- նարկ”, փոխ առնուած է յո. λιβέλλου հայցական ձեռն, որ լատիներէն libellus “գրքիկ. 2. գրու- ածք, գրութիւն. 3. սոսմակ, յայտարարութիւն. բարսին տասագարձութիւնն է: Ըստ այսմ ուղղը ձեւ է ղեբբիտի:

44. Մնկառելի:

Ո՛չ միայն իսկ հաւատոյ յառաջ գալ ո՛չ կամեցան, այլ եւ պատրուութիւն գտին եւ շարա- քարծութիւնս մնկառելիս էն սոսեղծին յիմարս եւ անուսմուսն ինչգիրս առ ի մարտութիւնս բազմոց: Յիմնթ. էլ 158:

Իսկ նորովեալք զուարթան զնորվիան զոտս՝ զուրբս զհարսն մնկառելիս, հաւանեցուցին զպարզազոյնս: Յիմնթ. էլ 185:

Մնկառելի “խաբել, նենգել, խորագիսել”, մնկառելիս “խաբարութեամբ”:

Մնկառելի՞ ձեւ մը գործածուած կը գտնենք նաեւ Եւաքը. ից, բայց այնպէս որ յայտնի չէ թէ մնկառելի՞ բային ներք. ել. հրքոզ զԷմբն է, թէ մնկառելի (ստորագիւլի էւ կական բայ): Յիմնթէոսի առաջին վկայութիւնը կը հաստատէ բային զոյն- թիւնը:

45. Մեղիլ, Բելիլ:

Հայերենի մէջ այս բառերը ծանօթ են “թոյլ, թուանալ” նշանակութեամբ. Յիմնթէոս ալ գի- տէ այս նշանակութիւնը (ինչ. էլ 248. քանզի ուսան ի քրիստոսէ՝ ո՛չ մեղիլով ի փորձութիւնս, այլ հակի եւ աղօթել): բայց ստորեւ իմաստով կը գործածէ հետեւեալ վկայութեանց մէջ.

Սա զմեզ մեր բերէ եւ յաղագս մեր վշտու- նայ. եւ մեք համարեցաք զիս գոլ ի ցաւս եւ ի վէրս եւ ի հիւանդութեան. իսկ ինքն վերաւորեցաւ վասն մեզաց մերոց եւ Բելիլեալ է վասն անօրնու- թեան մերոյ. Յիմնթ. էլ 29: Եւ նոր երկրորդ ան- գամ էլ 275 “. . . եւ Բելիլեալ է սակո անպարտու- թեան մերոյ. — (Հաստատու առնուած է Եւայեայ ԾԳ 4—5 համարներէն, որ մեր թարգմանութեան մէջ այսպէս է. Եւ զմեզ մեր բառնայ եւ վասն մեր շարքարի, եւ մեք համարեցաք զիս ի ցաւս եւ ի հարուածս եւ ի շարքարանս իբրեւ Աստուծոյ: Բայց նա վերաւորեցաւ վասն մեզաց մերոց եւ պարտեցաւ վասն մերոց անօրնութեանց):

Մարք ի հարուածս ելով է գիտելով բերել Բելիլիլն. Յիմնթ. էլ 29: Եւ նոր էլ 275 քիչ մը տարբեր ձեւով. Մարք ի հարուածս ելով է գիտակ բերել Բելիլիլն, նոյնը կ'անդարտէ նաեւ “Իսկ Յիսուս քրիստոս իրեաց, եւ կրեալ կեցոյց զմեզ. Ինեցաւ գիտակն բերել Բելիլիլն”, Յիմնթ. էլ 79: Բողոքն ալ առնուած են Եւայի ԾԳ 3 համարէն, որ անպէս է որ թարգմանու- թեան մէջ. “Այր մի ի հարուածս, եւ գիտէ համբերել ցոռոց”:

Եւ նոր իշխանութիւն ուրեց անմարց, իբր զԵ հանել զոտս եւ բռնել կամեանս հիւան- դութիւնս եւ զամենայն Բելիլիլն. Յիմնթ. էլ 286: Ասոր հետ հմտ. էլ 24 “Բռնելով զա- մենայն հիւանդութիւնս եւ զամենայն Բելիլիլն եւ կենագործելով զմեռեալս. — Առնուած է Մտթ. ժ 1 համարէն, որ մեր օրինակն մէջ սակայն է. “Եւ նոցա իշխանութիւնս այսոց պղծոյց հանել զոտս եւ բռնել զամենայն ցաւս եւ զա- մենայն հիւանդութիւնս”:

Այս բողոք կը ցուցնէ որ Բելիլիլն կը նշանակէ “ցաւ”, Բելիլ “ցաւ քաշել, ցաւ կրել”, իշխանակութեան եղանակաբանս համար հմտ. արեւելեան Տայերէնի խոյն է՝ “պար եմ, քիչ մի հիւանդ եմ”, ձեւը. Մտրիական հետեւադրութիւն է յո. μαλακία “թուրութիւն, մեղրութիւն”, μαλα- χίζω “մեղրեցաւ, թուրեցաւ” բառերուն, որ գոր- ծածուած են ոյն բնագրին համապատասխան տեղերը:

46. Յուր:

Հաւատարիմ իսկ եւ բարեպաշտ եւ նախանձ բարեպաշտութեան ունելով զՄարիանոս, գե- ղեալն թագաւոր. վերաբարդին. յոբ եւ հաղի Աստուծոյն զիցաւարութիւնն վիճակեալ... Յիմնթ. էլ 150:

Յուր բառը՝ որ իր ծանօթ նշանակութեամբ չի յարմարի հոս, լուսանցքին վրայ մեկնուած է “երկոյ”, Այս նշանակութիւնը կը հաստատէ քանի մը սող վարը՝ նոյն խօսքին երկրորդ կրկու- թիւնը, որ այս անգամ՝ յոբ բառին տեղ երկոյ ձեւն է գրուած. պայպէս. “միջ ի երկոյ եւ հայեւ Մարիանոս թագաւորեաց”:

47. Եւրիլ:

Յիմնթէոսի մէջ այս բայը երկու վկայու- թեանց մէջ երկու տարբեր նշանակութեամբ գոր-

ծածուած է: Առաջինն է էջ 271. «Քանզի սասց ուրե՛ն փրկչին աշակերտ յաղաքս սասցելոցն ի սրբոս մարգարեիցն՝ յաղաքս ամենեցուն մեր փրկչին Քրիստոսի, որ այժմ յայտնեցաւ ձեզ ի ձեռն աւետարանելոցն առ ձեզ Հոգւով Սրբով, աւաքելոյ յերկնստս, յոր ցանկան Տրեշտակք յառէւ Քանզի եւ որք յառէջս՝ զձեռն բարեպաշտութեան խորհուրդ իմացեալք, յորժամ ծնաւ ըստ մարտնոյ Քրիստոս, ... սսնին. Փառք ի բարեւոնս Աստուծոյ»:

Հատուածի մէջ ակնարկուած աւաքելական իտարն է Ա. Պետր. Ա 12, որ մեր թարգմանութեան մէջ հետեւեալ ձեւն ունի. «որք եւ յայտնեցաւ իսկ, զի ոչ թէ անձանց, այլ մեզ մատակարարք լինէին, նոցին՝ որք այժմ պատմեցան, այնքորք որք աւետարանեցինն ձեզ Հոգւովն սրբով որ աւաքերն յերկնից, յէր ցաւոյն անհնէ Էսէյայ ըստ ոչոր Հէրէրոսի»: Արքիին ստորագծեալ մասը յուճարեանն մէջ սաւ ձեւով է. «εις δ επιθυμοισιν αυγελοι παραχουσαι εστω այսմ յառէ կը փոխանակէ հայտնել րեանն ըստ ոչոր ձեւը, բայց իմաստով անկէ բարբոսին հետև. թարգմանութիւնն է յն. παραχουσαι ձեւին, որ կը նշանակէ 1. ծախ կարգաւոր բանի մը նայելու համար. 2. ծածուկ նայիլ, ծկլլալ. 3. հարեւանցի ակնարկ մը նետել :

Երկրորդ վկայութիւնն է էջ 99—100, ուր կ'ըսէ. «Քառօրեին հաւ թաղման, արտաքս յառնել առ հրաման ձայրին. կամ զպայտե յառէ եւ ի տուրնինն ի գիշեր փոխել զսառս (իմս զտարերս) աննայն, : Հետ յառէ՝ կախուիչ, նշանակութիւնն ունի: Այս բառիս համար հրատարակչինըք սա ծանօթութիւնը կուտան թէ «յուսանցուած մի անկերծանել բառ, որի տառերն են՝ ին ... անկերգել : Այս անկերծանելը բառը անշուշտ յառէ բառին մեկնութիւնն է եւ թուր թէ պէտք է կարգալ «կախել անկերգեալ», այն է՝ առանց կապուելու կախուիլ, զամուած ու կախուած մեալ :

(Հարանախիւ)

Ճ. Յ. ԱՃԱՌԻՆՍ

ՊԱՅՏԱԿԱՆ

ԲԻՒՋԸՆԳԻՌՈՆ ԵՒ ՊԱՐՍՎԱՍՏԱՆ

(Հարանախիւն):

Ընտանիկան յարաբերութիւններ:

Հոգովայնեցոց եւ Պարսից եւ երկու պետութեանց մէջ անընդհատ տիրող թշնամական միտքը գծուար էր, որ երկու իշխող սանց մէջ ընտանեկան յարաբերութիւնն հաստատել տարակայն եւ այնպէս կը յեշուին այսպիսի փորձեր:

Նախ յառաջ բերեմք զէպք մը, որ իբր թէ հինգերորդ դարուն սկիզբները պատահած ըլլայ: Պրոկոպիոս իւր Պարսկական պատերազմին պատմութեան ներածութեան մէջ կը պատմէ, թէ Արկադիոս մահուընէն քիչ մը յառաջ՝ իւր որդւոյն վիշտակի վրայ հրահրու մէջ՝ իւր կտակին մէջ Պարսից Յազկերտ թագաւորը (10փչերօյց. 399—420) մանկահասակ թէոդոսի իմամակալ դրած եւ անոր պաշտպանութեան մասնաորակս յանձնած ըլլայ: Յազկերտ ալ կտակին որոշումն իմանալէն ետեւ, թուղթ մը գրելով առ ծերակոյտն, ոչ միայն իւր իմամակալութիւնն ընդունած է, այլ նաեւ ամբողջ կառավարութեան ժամանակ իւր բռնած խաղաղական ընթացքով վրան դրուած վստահութիւնը լիովին արգարացուցած է¹: Պրոկոպէն ետքը այս զրոյքը կը յիշէ թեոփանէս ժամանակագիրը, յաւելածով մը, թէ Յազկերտ իւր հաւատարմներէն մին, Անտիոքոս, Բիւզանդիոն խաւրած է, որ մանուկ կայսր իբր իմամակալ եւ զաստիարակ օգնական ըլլայ², եւ թէ Անտիոքոս քանի որ տարիէն Պուշքերիպէն վայր առնուած է³: Աւելի յետագայն կեդրեւնա պատմագիրը, որուն յայտն է թէ կարելի չէ հաւաքք ընտպել, թեոփանէսի պատմաբն վրայ կ'աւելցնէ, որ Արկադիոս Պարսից թագաւորին 1000 լիար ոսկի հրիտակ մը կ'ընէ իմամակալութեան յանձնառութեան համար⁴: Ահա կը տեսնենք, որ նախնական պատմութիւնը լրենացած ժամանակաց ընդարձակուած եւ զարգարած է, որով հաւատարմութիւնը սուժած: Արդէն իսկ Ալլաթիաս, որ Պրոկոպէն քիչ մ'ետքը գրած է իւր պատմութիւնը, պատմուածքը տարակուսի սակ կը ձգէ, իբր իբր իւր ժամանակ տարածուած համբաւ կը յիշատակէ, զոր բաց ի Պրոկոպիոսի պատմութեանն, ուրիշ պատմական աղբիւր մը չէ հաստատեր⁵: Ինքն իսկ հազու հաւատարմ

1 Պրոկոպիոս Պ. Պ. Ա. 2 (13. 14):
 2 թեոփանէս 80: Պրոկոպի հետ համակայնութիւնը կը հետեւէ հետեւեալ զարուածքներին. «է եւ լի վայելաց (Յազկերտ) ի խաղաղութեան լընդ Հոգովայնից: — զերծայ (թէոդոսի) զարքայութիւնն — մի որ զաւ ինչ մանկանն նիւթեցէ. 1 Չարմանայ է որ թեոփանէս յΟΥΡΑΤΩՐ բացատրութիւնը կը գործածէ փոխանակ յն. επιτοπος (ա իմամակալ) բառին:
 3 թեոփանէս 82. թէ թեոփանէս 96 եւ Մալալա զատ թով 361 յիշատակուած ներքինին՝ առաւելորդ (Προpositus) եւ պատրիկ Անտիոքոսը, որ Տիբերի տանն շնորհ էր ինկաւ, այն պատրիկ Անտիոքոսն ըլլայ, ընդգծելով չէ:
 4 կեդրեւնոս (սոյ. Բոն) 506:
 5 Ալլաթիաս (սոյ. Բոն) 264: «Գ զընթք են — համարս այս յանտեղաց — ի զեր հարեալ եւ բանիք պատմագրացք ոչ գիտեմ եթէ յառաջ բերեալ ինչն այս հանգամանք»: